

JOHNY LEISNER

20. september 1935 – 1. juni 2010

I april 2002 afholdt Københavns Debatforum et møde, hvor monarkiets fremtid var til diskussion. Som hoveddebattører var indkaldt de to historikere Claus Bjørn og Johnny Leisner fra Københavns Universitet. Mens Claus Bjørn var varm fortaler for monarkiet, var Leisner til gengæld arg modstander: »Jeg accepterer ikke, at der i dette samfund findes et embede, som jeg i princippet ikke kan søge«, sagde han. Claus Bjørn fremhævede derimod, at kongehuse havde den store fordel, at de kunne forene ellers uforenelige befolkningsgrupper, og henviste til Belgien. Retorisk spurgte han: »Hvad holder landet sammen? Det gør Kongehuset«.

»Glem ikke Tintin«, replicerede Johnny.

Johnny var altid leveringsdygtig i en underfundig bemærkning og stedse klar med et rap over fingrene til dem, der stod for holdninger, han ikke brød sig om. Og kongehuset brød han sig bestemt ikke om – ligesom han ikke brød sig om magtmennesker og magtens arrogance og derfor heller ikke brød sig om A. P. Møller og da i særdeleshed ikke det operahus, som koncernen havde fået anbragt, så det ødelagde Johnys ellers fine udsigt fra lejligheden på Christianshavn. Det var ikke for ingenting, at han livet igennem beskæftigede sig med den franske revolution og vel nok var dén danske historiker, der vidste allermost om alle tænkelige aspekter af denne store begivenhed i Europas historie. Skade blot, at han aldrig for alvor omsatte sin encyklopædiske viden på en måde, så den kunne fastholdes til gavn for eftertiden.

Johnny var i ordets bedste betydning en personlighed, et menneske med *personality*. Som alle sådanne mennesker var han fyldt med mærkværdige modsætninger og underlige paradokser. Han var på den ene side hæmningsløst flittig og på den anden side hæmningsløst doven; han var sprænglærd og alligevel underligt uvidende om selv de mest dagligdags og banale ting. Både progressiv og reaktionær på samme tid. Radikal – og så alligevel ikke, for han brød sig ikke om de moderne radikale, men fremhævede stædigt Viggo Hørup som det store forbillede.

Selv fremhævede han gerne, at han hverken var til højre eller til venstre, men altid foran. Det ville vel nok være rigtigere at sige, at han var lidt ved siden af. Han var i hvert fald ikke, som folk er flest. Tag nu f.eks. hans lidenskabelige forhold til sporvogne. Johnny var nemlig sporvognsentusiast og tilgav aldrig Københavns Sporveje, at de i slutningen af 1960'erne udfasede de kære gamle sporvogne med de hvide tage og ringlende klokker. Han kunne næppe besøge en storby med sporvogne, uden at han systematisk skulle gennemkøre alle de eksisterende linjer fra ende til anden, og det kunne nok udmatte en mindre begejstret rejseledsager. Det anfægtede ham sjældent.

Johnny var i det hele taget fantastisk god til at gøre præcis, hvad han havde lyst til uden smålig hensyntagen til andres lyster – men samtidig var han tilsvarende tolerant over for andres svagheder og mærkeligheder. Hjemme – eller i sommerhuset i Marstal – kunne han sidde i slåbrok i dagevis og læse bøger og aviser, tilsyneladende upåvirket af, hvad der skete omkring ham. Om så huset stod på den anden ende med besøgende gæster, der alle var trukket i arbejdstøjet for at give en hånd med, gav det ikke Johnny nogen anledning til at overveje, om han muligvis skulle se at komme i tøjet og selv give et nap med. Det var der vel ingen grund til. For mange kokke fordærver som bekendt maden.

Når han var ude at rejse, var han til gengæld i idelig aktivitet fra morgen til aften. På ekskursioner kunne han få selv de mest formstærke studerende til om aftenen at dejse bevidstløse om i deres senge, mens han selv holdt fanen højt i tavernaen på den anden side af gaden. Han var utrættelig, når det stak ham. Med næsen i guidebogen dirigerede han tropperne rundt i Europas storbyer, ivrigt udpegende historisk interessante steder eller andet, som man absolut burde lægge mærke til. Og kun få kunne som Johnny lægge mærke til selv de ubetydeligste ting og fremmane deres betydning, så de fremstod i et ganske andet og meningsfyldt lys.

Selv lærte jeg først Johnny at kende efter min egen studietid, da jeg i 1990'erne blev indskrevet som ph.d.-stipendiat ved det nu hedengangne Institut for Historie. Her hersede Johnny med eksamensplaner og studieadministration i en sky af cerutrøg, så tyk som en dickenssk Londontåge, og selv om Johnny nu er væk, så hænger lugten af cerut stadig tungt over instituttets mørke gange og vil næppe forsvinde, før man engang ad åre bryder bygningen ned.

Jeg kom hurtigt til at holde af Johnny og hans skæve indfaldsvinkler til stort og småt og, ikke mindst, hans evne til at fremtrylle administrative løsninger på ellers uløselige problemer. Det var – mærkeligt

nok – især på dette område, at han viste sine analytiske færdigheder og evne til at gennemskue komplekse problemstillinger, ikke i en skriftlig videnskabelig produktion, som det ellers er normalt blandt universitetsansatte. Johny havde nemlig det problem, at han ikke var en skrivende forsker. Han var en talende forsker og derfor også en eminent underviser, men da det er de skrivende forskere, der har den højeste prestige på et universitet, betød det, at Johny måtte finde andre måder at gøre sig uundværlig på. Dette område fandt han i studieadministration m.m. Det var et højdepunkt i hans karriere, da han 1980-82 tjente som Det Humanistiske Fakultets dekan.

Når det kom til administration og universitetspolitik, var Johnys evner uforlignelige og hans produktionsrate tilsvarende høj. Han ligefrem elskede at planlægge, og der gik muligvis en stor DJØF'er tabt i ham. Utallige er de timer, han har brugt på planlægning og organisering samt på at diskutere universitetets politiske aspekter – gerne hjulpet på vej af en flaske god rødvin og de uundværlige cerutter. Af samme grund kunne Johny have svært ved at forstå, at mange af hans kolleger på det historiske institut ikke delte hans kærlighed til de politiske og administrative sider af arbejdet, og han blev decideret olm, når de forsøgte at slippe for at tage deres tårn i de kollegiale organer, således som det før den nye universitetslov var skik og brug.

Johny var hjælpsomheden selv. Havde man som underviser problemer, enten med tidspunktet for undervisningen (helst ikke for tidligt om morgenen og helst ikke for sent på eftermiddagen) var han altid forstående. Havde man som ekstern lektor brug for flere timer for at klare privatøkonomien, var han også mand for at løse dette problem. Det var som studieadministrator og problemknuser, jeg således først lærte at sætte pris på Johny.

Siden mødte jeg ham tilfældigvis i Marstal, hvor jeg var på sommerferie. Det viste sig, at Johny og hans kone Birgit, som jeg også kendte fra Institutet, havde et lille hus i byens gamle del. Det blev starten på et godt og varmt bekendtskab. Johny og Birgits dør stod altid åben, når man var på besøg i Marstal, hvor de ofte opholdt sig, og talrige er de rødvinflasker, som vi i fællesskab har tømt dernede i det lille hus i Teglgade. Når først Johny havde fået munden på gлед, kendte hans vid ingen grænser. Han var et omvandrende leksikon udi universitære anekdoter og det historiske instituts fortidige skærmydsler og stridigheder. Et uudtømmeligt kar af viden, hvor mængder af materiale gennem årene havde lejret sig, parat til at blive hentet frem ved enhver tænkelig lejlighed: historie, skønlitteratur, filosofi og især kriminallitteratur, som

han var en stor ynder af, kunne han underholde med i timevis. Det var altid givende og altid meget morsomt. Man skulle have god tid, når man lagde vejen forbi Johny og Birgit i Teglgade.

Selv om Johny udadtil kunne virke som et harmonisk og såre tilfreds menneske, der havde fundet sin plads i livet på sin egen finurlige måde, havde han – som vel de fleste af os – også en mørkere og mere dystre side, der indimellem stak hovedet frem. Johny var nemlig på mange måder et uforløst menneske. I en periode på knap 40 år – fra 1965 til 2002 – arbejdede han i det stærkt præstationsorienterede miljø, som et universitetsinstitut jo også er. Et miljø, hvor de fleste vogter på hinanden og er hurtigt ude med kritik af andres arbejde. Nådesløse, som kun universitetsansatte forskere kan være det. Et miljø, som det kræver råstyrke at kunne begå sig i uden at få ar på sjælen. Og Johny havde netop i sine unge år fået et stød, som han aldrig helt forvandt, og som kom til at betyde, at han stort set aldrig satte pennen til papiret siden.

Det er ingen hemmelighed, at Johnys skriftlige produktion var yderst sparsom. Det skyldtes ikke, at han ikke havde talent og anlæg for historieforskning – på ingen måde – men noget kom på tværs allerede i hans ungdom, og dette 'noget' blokerede ham fagligt resten af livet. Dette 'noget', eller rettere sagt denne 'nogen', var professor Povl Bagge. Man kan vel sige, at Povl Bagge blev Johny Leisners skæbne.

Povl Bagge var dyret i Johnys åbenbaring. Professoren havde ellers studietiden igennem været Johnys mentor og store støtte, og det var også Bagge, der i 1965 fik Johny ansat på Universitetet, først som amanuensis, siden som lektor – det var før ungdomsoprøret og professorvældets fald. Allerede samme dag fejrede Johny ansættelsen ved at gå ned til Brødrene Andersen på Strøget og købe to skræddersyede habitater, for dengang gik universitetslærere i jakkesæt og slips.

Johny var dengang en lysende stjerne på historiefagets firmament. Han var ung, superintelligent, godt skåret for tungebåndet, og så var han en charmerende og flot fyr. Han var et menneske, der umiddelbart kom let til ting. I barndommen var han som lillebror og efternøler blevet forkælet ud over alle grænser i hjemmet i Lyngby. Ligeftrem forgudet var han – i en sådan grad, at hans ældre søster var nødt til at flytte hjemmefra for at undgå at skulle opvarte den unge flanør.

Med en minimal arbejdsindsats som studerende og ved hjælp af sin skarpe intelligens var det lykkedes ham at gå forholdsvis ubesværet gennem studielivet og altså siden at blive ansat som først amanuensis, siden lektor ved Historisk Institut. Alt tegnede lyst indtil den dag, hvor Povl

Bagge spændte ben for sin unge protegé og for, hvad der måske kunne været blevet en strålende forskerkarriere. Miseren kom sig af, at Johny som amanuensis havde kastet sig over en større udredning af Europas politiske historie i det 19. århundrede. Hans mål var at skrive den store syntese, og da bogen udkom i 1967, blev den mødt med applaus. Den blev lanceret som bd. 1 og dermed som første led i en egentlig serie, der i princippet kunne rumme adskillige bind. Johny lagde med andre ord stort ud.

Bogen var en arbejdspræstation af de sjældne og blev overvældende godt modtaget blandt anmelderne. I *Historisk Tidsskrift* kaldte Knud Larsen den således for »en glædelig begivenhed« for alle, der interesserede sig for den nyere tids europæiske historie, og han fremhævede det mod, den energi og den viden, som den unge forfatter lagde for dagen i et for dansk historieforskning enestående værk. »I mange årtier er danske historikere veget tilbage fra den i og for sig naturlige, men samtidig yderst krævende opgave at præsentere sammenfattende og selvstændige fremstillinger af større perioder i den europæiske historie«, men her var altså endelig en ung forsker, som turde spænde an med en stor syntese, og som ikke bevægede sig »ad de tankebaner, som i mange år har præget en betydelig del af såvel den danske som den internationale historievidenskab«.

Larsen betegnede bogen som en guldgrube og priste forfatteren for hans suveræne indblik i periodens litteratur, filosofi og videnskabsteori. Johny afslørede »et imponerende kendskab til den relevante historiske litteratur«, og han bevægede sig ubesværet rundt i den. Han var ikke alene uhyre belæst, men forstod også at anvende sin belæsthed til gavn for læserne. Flottere kan en bog vel næsten ikke modtages.

Bogen fik i et og alt en overdådig modtagelse, og man burde derfor have forventet, at Johny blev lykkelig. Men det blev han ikke. Af en eller anden grund brød Povl Bagge sig ikke om bogen, og ufølsomt tøvede han ikke med at lade Johny dette vide: »Ja, det er jo meget fint med disse anmeldelser, hr. Leisner, men meriterende, det er den jo ikke«. Det var en knusende dom. Sagen var, at Povl Bagge ikke brød sig om synteser – de var uvidenskabelige – og på denne måde lod han indirekte Johny forstå, at der ingen fremtid var for ham på Universitetet. Sådan udlagde Johny det i hvert fald. Johny havde med andre ord ødelagt sin karriere med dette arbejde. Han havde forspildt sine muligheder.

Det var et slag, der ramte den unge stræbsomme historiker hårdt. Hårdere end vi – eller i hvert fald jeg – er i stand til for alvor at forstå. Bogen var jo netop blevet så godt modtaget, og Johny fremhævet

som en ung og strålende begavelse. Anmelderne ventede allerede med længsel på bind 2. Men Johny var ødelagt. Tilintetgjort af sin mentors knusende dom. Hvad værre var, han kom sig aldrig over det og svor i et sort øjeblik, at han aldrig igen ville skrive en linje. Det var et løfte, som han stort set holdt.

Johny Leisner er sikkert ikke den eneste danske historiker, der har været udsat for så ublid en medfart, men det gør ikke sagen mindre tragisk eller mere forståelig. Man kan spørge sig selv, om Povl Bagge mon var klar over, hvilken virkning og indflydelse han havde på den unge forskerspire. Sikkert ikke. Måske var den gamle professor bare arrogant, ufølsom og småskåren, ja måske har han følt sig truet og overstrålet af sin protegé, hvem ved?

Dog vil det ikke være rimeligt at påstå, at det skulle være Bagges skyld, at Johnys forskerkarriere gik i stå. Det må have været noget mørkt og selvdestruktivt i Johny selv, som her spillede ind. Men Johny opfattede det selv således. Det hele var Bagges skyld. Og bitterheden fortog sig aldrig. Til sin død kunne Johny i intime stunder fortælle om det ødelæggende slag, som Bagge dengang havde tildelt ham, og hvorledes det havde knust ham. Det er ikke til at forstå, men det var sådan, det var.

Tro mod sit destruktive løfte holdt Johny Leisner derfor op med at forske og skrive. I stedet kastede han sig over undervisning, vejledning, studie- og fakultetsadministration og universitetspolitik, og her viste han sig at være eminent. Skiftende institutledere kunne altid henvise til den jætteindsats, som Johny ydede på det administrative felt, når der fra højere sted blev klaget over, at der vist her var en lektor, som producerede lige lovligt lidt.

I modsætning til så mange andre holdt Johny virkelig af at undervise, og han var god til det. Her kom hans enorme paratviden ham selvfølgelig til hjælp, men også hans respekt for dem, han kaldte »de krøllede hoveder«. Johny havde forståelse for, at forskningens veje ofte er uransagelige, og at man kan komme til nye og interessante resultater ad de mest mærkværdige veje. Han vidste, at god forskning ikke kan strømlines, måles og vejes. Der findes ikke nogen bestemt retning, man skal gå. Alle veje kan føre til Rom, hvis blot den rejsende har viljen og talentet til at finde vej. Som i alle virksomheder, hvor der både skal være plads til de administrerende og de administrerede, foregår der også på universiteterne en konstant kamp mellem systemerne og individerne, mellem de administrative og de kreative hoveder, og til trods for, at Johny var administrationens mand, var han aldrig på systemets, men

altid på individets side. Han forstod, at systemer destruerer mennesker, destruerer kreativitet og fantasi, og at det altid bør være de sidstnævnte, der går forud for systemet. Intet system måtte i Johnys øjne spænde ben for de studerendes egne planer. Det var måske en lære, han havde draget af sin mangeårige beskæftigelse med den franske revolution: Nemlig at ideologier og systemtænkning grundlæggende er kræfter, der virker ødelæggende på den menneskelige livsudfoldelse.

Johnny var i et og alt en ener. Et rart og hjerteligt menneske med højt til loftet – et krøllet hoved. Vi er mange – krøller eller ej – der vil savne ham. Æret være hans minde.

Peter Henningsen